

1

— Коли ви вирішили, що вам треба до Цюриха, містере Стонтоне?

— Коли почув, що кричу в театрі.

— І тієї миті вирішили?

— Мабуть. Звісно, я по тому ще провів звичний розгляд, щоб точно впевнитися. Але, гадаю, можна сказати, що рішення було ухвалене, щойно я почув власний крик.

— Звичний розгляд? Можете розповісти про це трохи більше?

— Авжеж. Я маю на увазі розгляд, до якого завжди вдаються, щоб визначити природу будь-чєї поведінки, рівень відповідальності й усе таке. Мені все було цілком ясно. Я більше не контролював своїх дій. Треба було щось зробити, і я похопився взяти все до своїх рук, поки не втрутилися інші.

— Розкажіть ще раз про цей інцидент із криком. І, будь ласка, додайте трохи подробиць.

— Це було позавчора, тобто дев'ятого листопада,десь о десятій сорок п'ять у Королівському театрі Александри в Торонто — я живу в цьому місті. Я сидів на поганому місці на балконі верхнього ярусу. Це вже було незвично. Дивився я вельми помпезно названий «*Soirée*

ілюзій» — виступ фокусника на ім'я Магнус Айзенґрім. Як мені відомо, він знаменитість серед тих, кому таке подобається. Айзенґрім виступав із номером, який називав «Мідна голова брата Бекона». Величезна голова, на позір мідна, але насправді з якогось майже прозорого матеріалу, ніби висіла в повітрі над сценою; як саме все було влаштовано, видно не було, — припускаю, що там були якісь дроти або що. Голова нібито роздавала поради глядачам. Це мене й розлютило. То були зухвалі дурниці з натяком на скандали — подружні зради, уривки пліток, дурнуваті пікантні нісенітниці, — і мене почало дратувати, що людям чомусь не байдуже до такої бридні. Розумієте, цей фігляр грубо втрутився в приватне життя, а його зарозумілий вигляд... Якийсь, знаєте, шарлатан так поблажливо повчає серйозних людей! Я знаю, що совався в кріслі, але поки не почув власного голосу, навіть і не усвідомлював, що звівся й кричав у бік сцени.

— А кричали ви?..

— А ви як гадаєте, що я міг кричати? На все горло — а горло в мене кричати неабияк натреноване — я закричав: «Хто вбив Боя Стонтонна?». І там така катавасія здійснюлася!

— У театрі був фурор?

— Так. Чоловік, що стояв у ложі, зойкнув і впав. Багато хто забурмотів, деякі повставали подивитися, хто ж то кричав. Але всі нараз припинили, коли заговорила Мідна голова.

— Що вона сказала?

— Тут думки різняться. У новинах передавали, що Голова натякнула, ніби його вбила банда. Я чув тільки щось про «жінку, яку він знав; жінку, якої він не знав», що, звісно, могло означати тільки мою мачуху. Але я вже тікав повним ходом. До дверей на тому балконі дуже круто треба здиратися, а я розхвилювався і соромився

свого вчинку, тож до ладу нічого не розчув. Хотілося вибігти, поки мене не впізнали.

— Тому що ви Бой Стонтон?

— Ні-ні-ні. Бой Стонтон був моїм батьком.

— І його вбили?

— Ну звісно, його вбили! Ви що, не читали? Це ж не якесь містечкове вбивство скнари в нетрях заради кількох сотень доларів. Мій батько був дуже важливою людиною. Не буде перебільшенням сказати, що новина була світового масштабу.

— Зрозуміло. Я щиро перепрошую, що не знав. Як щодо того, щоб проговорити деякі подробиці вашої історії знову?

Так і зробили. Історія була довгою, а для мене — часто болісною, але запитання він ставив із розумом, тож я подекуди відчував, що свідок із мене негодящий, бо припускав, що він знає щось, про що я йому не говорив і чого він ніяк не міг знати. Мені було соромно, що я так часто кажу «звісно», ніби маю прямі докази, а не здогадки, які щонайбільше можна записати до непрямих: сам я такого не потерпів би від жодного свідка. Ніяково було виглядати повним дурнем у ситуації, що, як я неодноразово запевняв себе та інших, взагалі не мала зі мною трапитися. Але ні — я розмовляв із психіатром, очевидно, потребував допомоги, хоч і не був переконаний, що той може її надати. Мені завжди здавалося, що ці люди не можуть зробити для розумної людини нічого, на що вона не спроможна самотужки. На психіатрів покладалося багато моїх знайомих — от тільки в кожного з них покладатися було в природі: у добу розквіту віри вони поклалися б на священника, а якби не мали грошей на витонченіші вигадки, зверталися б до ворожок на кавовій гущі чи астрологів. Але вже як було — лишалося тільки змиритися й довести справу до кінця.

У якомусь сенсі було навіть весело. Я не знав, на що сподіватися, але радше уявляв, що мене вкладуть на кушетку й розпитуватимуть про секс, хоча так тільки марнуватимуть час, тому що я сексу не маю і розповісти про нього нічого не можу. Однак тут, у кабінеті директора Інституту Юнга на Гемайндештрассе, 27 у Цюриху, кушетки не було — і нічого не було, крім письмового стола, двох крісел, лампи-двох і кількох зображень здебільшого в східному стилі. І доктора Чуді. І великої німецької вівчарки доктора Чуді. Собака пильнував ввічливим, але допитливим поглядом, химерно подібним на погляд самого доктора.

— Ваш охоронець? — запитав я, коли зайшов.

— Ха-ха, — посміявся доктор Чуді на манір, який у Швейцарії став мені добре знайомий; такий сміх ввічливо показує, що жарт почуто, але ніяк не заохочує до подальшого жартівливого настрою. Щоправда, я склав враження (а враження я складаю вельми непогано), що в тій маленькій і дуже швейцарській кімнатці доктор приймав не одного дивака, тож собака годився йому не тільки товариством.

Загалом атмосфера Інституту Юнга — тобто тієї його частини, що я побачив, — збивала з пантелику. Це був один із тих високих цюрихських будинків, що не схожі ні на домівки, ні на контори, але відгонять одразу обома. Щоб мене впустили, довелося дзвонити у двері кілька разів, а через вітраж було геть не видно, іде хтось чи ні; секретарка, яка до мене вийшла, і собі була як медик, без жодної запопадливої усмішки для зміцнення зв'язків із громадськістю; до доктора Чуді довелося здійснюватися довгими лункими сходами, що нагадали про стару сестрину школу. Я до всього того був не готовий; певно, чекав на щось таке, що поєднувало б дух клініки з моторошною атмосферою божевільні в поганому кіно. Але це було... що тут казати — по-швейцарському.

Дуже по-швейцарському, дарма що ніщо не натякало ні на дзигар із зозулею, ні на банк, ні на молочний шоколад, — але була в тому якась позбавлена затишку домашність, прозаїчний реалізм, що неодмінно напускав сумніви в реальності, а отже, ставив мене в невідгідне становище. Так, я очікував, що візит до психіатра відбере в мене якусь частину належного мені за фахом привілею завжди бути у вигідному становищі, але ж не мав мене такий розклад влаштовувати.

З директором я провів годину, за яку прояснилося кілька важливих речей. По-перше, він вважав, що мені варто спробувати кілька сеансів із психоаналітиком. По-друге, аналітиком буде не він, а хтось за його рекомендацією, хто матиме змогу вписати в розклад ще одного пацієнта й у такому разі одержить від доктора Чуді звіт. По-третє, до того я маю пройти ретельний медичний огляд — впевнитися, що мені потрібен саме психоаналіз, а не фізичне лікування. Доктор Чуді підвівся й потиснув мені руку. Я також простягнув руку вівчарці, але пес мій добрий гумор зневажив, а посмішка директора була зимною.

Я знов опинився на Гемайндештрассе й почувався дурнем. А наступного ранку в готелі одержав записку із вказівками, як пройти до місця медогляду. Також повідомлялося, що через три дні о десятій нуль-нуль на мене чекатиме «д-р Й. фон Галлер».

2

На такому ретельному обстеженні я не бував ще ніколи в житті. На додачу до знайомих принижень: напівголим стирчати в черзі поміж таких самих напівголих незнайомців, мочитися в пляшки й віддавати їх ще теплими